

PROJEKT BIBLIOLAB SVEUČILIŠNE KNJIŽNICE RIJEKA – PODRUŽNICE KAMPUS

Sandra Cuculić

Sveučilište u Rijeci, Sveučilišna knjižnica Rijeka – Podružnica Kampus, Rijeka, Hrvatska
 University of Rijeka, University Library Rijeka - University Campus division, Rijeka, Croatia
 scuculic@svkri.hr

Jana Krišković Baždarić

Sveučilište u Rijeci, Sveučilišna knjižnica Rijeka, Rijeka, Hrvatska
 University of Rijeka, University Library Rijeka, Rijeka, Croatia
 jkriskovic@svkri.hr

Sažetak

Razvojem digitalnih tehnologija i informacijskih alata uloga suvremenih sveučilišnih knjižnica i knjižnica u sastavu sveučilišta u provođenju edukacija informacijske pismenosti postala je neizostavna među studentskom i nastavničkom populacijom. Knjižnice u skladu s potrebama i zanimanjima korisnika izrađuju edukativne sadržaje i provode radionice informacijske pismenosti. Kvantitativne metode vrednovanja znanstvenika na temelju bibliometrijskih analiza u citatnim bazama, kao i vrednovanja i rangiranja sveučilišta na svjetskim ljestvicama, teme su koje nisu zaobišle poslovanje sveučilišnih i visokoškolskih knjižnica i kao takve ih je potrebno prilagoditi i uvrstiti u program edukacija informacijske pismenosti. Cilj je ovoga rada na primjeru projekta BiblioLab Podružnice Kampus Sveučilišne knjižnice Rijeka prikazati na koji način sveučilišna ili visokoškolska knjižnica može sudjelovati u pružanju podrške u korištenju digitalnih sadržaja i suvremenih informacijskih alata, u svrhu povećanja znanstvene produktivnosti, vidljivosti i odjeka znanstvenog rada, znanstvenika i ustanove. U radu će se, osim kratkog sadržajnog opisa radionica, prikazati razlozi za odabir tema i realizaciju svake pojedine radionice.

Ključne riječi: BiblioLab, Podružnica Kampus, Sveučilište u Rijeci, informacijska pismenost, edukacija korisnika, visokoškolsko obrazovanje, bibliometrijska istraživanja, znanstvena produktivnost, rangiranje sveučilišta

Uvod

Podružnica Kampus Sveučilišne knjižnice Rijeka¹ u visokoškolskom sustavu, osim svoje tradicionalne knjižnične uloge, predstavlja centar za podršku učenju, istraživanju i znanstvenom radu studenata i nastavnika Sveučilišta u Rijeci, s naglaskom na sastavnice Sveučilišta koje nemaju vlastitu knjižnicu.² Podružnica je na temelju višegodišnjeg iskustva u radu s korisnicima i upitima knjižničara sa Sveučilišta prepoznala konkretne potrebe na temelju kojih je u 2019. godini pokrenula projekt *Biblio-*

Lab – Edukativne radionice Podružnice Kampus. Riječ je o edukativnim radionicama u trajanju od 60 minuta koje se organiziraju tijekom cijele akademske godine. Izvode ih knjižničari Podružnice i Sveučilišne knjižnice koji samostalno pripremaju i prilagođavaju sadržaj pojedine radionice, ovisno o ciljanoj skupini polaznika koju čini znanstveno nastavno osoblje.

Program BiblioLaba

Radionice u organizaciji *BiblioLaba* sadržajno se prilagođavaju ciljanoj skupini polaznika. Trenutno je u programu *BiblioLaba* planirano i održano pet radionica koje tematski prate proces pisanja, objave i vrednovanja rada te vidljivost autora, s naglaskom na važnost ponašanja autora u skladu s odgovornostima prema Fakultetu, Odjelu i Sveučilištu gdje je

¹ Podružnica Kampus Sveučilišne knjižnice Rijeka djeluje od 1. ožujka 2011. godine u prostoru Kampusu Sveučilišta u Rijeci.

² Sastavnice koje na Sveučilištu u Rijeci nemaju knjižnicu u sastavu su Odjel za biotehnologiju, Odjel za matematiku, Odjel za fiziku, Odjel za informatiku, Učiteljski fakultet i Akademija primijenjenih umjetnosti.

zaposlen. Ukoliko se prema iskazanim potrebama ciljane populacije i Strategije Sveučilišta ukaže potreba za dodatnim temama koje treba obraditi, one će se također u sklopu radionice ili predavanja uvrstiti u program.

Radionica 1: Kako odabrati kvalitetan časopis?

Ulogu u procjeni kvalitete znanstvenog istraživanja, odnosno rada, imaju znanstveni ili stručni časopisi u kojima su objavljeni. Osim kvalitete recenzijskog postupka, danas je nemoguće ne uzeti u obzir kvantitativne pokazatelje koji se odnose na indeksiranost časopisa u relevantnim citatnim bazama podataka *Web of Science Core Collection* i *Scopus*, iz kojih se dobivaju bibliometrijske analize citiranosti te časopisima dodjeljuju pokazatelji *Impact Factor* i *Scimago Journal Rank* (Macan, Petrak 2015). Dosadašnje iskustvo knjižničara Podružnice u radu sa znanstvenicima ukazalo je da se prilikom odabira časopisa znanstvenici najčešće oslanjaju na subjektivan dojam o kvaliteti, dok im je od bibliometrijskih pokazatelja važna smjernica prilikom odabira podatak o indeksiranosti u citatnim bazama podataka te u koji je kvartil časopis svrstan. Oslanjanju se na metričke pokazatelje o časopisima koje pronalaze na mrežnim stranicama izdavača, dok ih samostalno teže pronalaze u bazama *InCites Journal Citation Report* i *Scimago Journal Rank*.

Savjet prilikom odabira časopisa najčešće traže mladi znanstvenici koji u *utrci* za napredovanjem često nailaze na poteškoće prilikom izbora u zvanje, kada uvide da su rad objavili u časopisu koji neće ispuniti dovoljne uvjete prema *Pravilniku nacionalnog vijeća za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj o napredovanju u znanstvena zvanja* (u daljnjem tekstu: *Pravilnik*) (Narodne novine 28/2017). Nedovoljno su upoznati ili ne razumiju razlike između citatnih indeksa baze *Web of Science Core Collection*, pri čemu nerijetko objave rad u časopisu koji uopće nije indeksiran u citatnim bazama ili je indeksiran u citatnom indeksu *Emerging Sources Citation Indeks* koji indeksira časopise kojima nije dodijeljen *Impact Factor*. Naposljetku, njihova povjerenstva taj rad vrednuju lošije za razliku od radova objavljenih u časopisima s *Impact Factorom*.

Znanstvenici su nerijetko suočeni sa situacijom neispravnog korištenja *Impact Factor* i *Scimago Journal Rank* kojima se utvrđuje kvaliteta njihova rada prilikom napredovanja u zvanja. Educiramo ih o značenju metričkih pokazatelja i kako da sami znaju pronaći i usporediti one koji se traže prema *Pravilniku*, ovisno o znanstvenom području, ali i prema vlastitim interesima. Cilj radionice je naučiti ih na temelju kvalitativnih i kvantitativnih pokazatelja vrednovati časopis i odabrati onaj u kojem će

rad postati dostupan i vidljiv kritičnoj međunarodnoj znanstvenoj zajednici. Dok se ne izmijeni nacionalna politika vrednovanja, moramo im ukazati kako da postupaju u skladu s *Pravilnikom* i izbjegniju da njihov iznimno dobar rad postane *izgubljeni rad* prilikom napredovanja, jer nije objavljen u časopisu koji je indeksiran u odgovarajućoj bazi prema *Pravilniku* ili je slabije vrednovan jer je objavljen u časopisu s lošijim faktorom odjeka.

Odabir časopisa u kojima znanstvenici riječkog Sveučilišta objavljuju utječe i na vidljivost Fakulteta, Odjela i Sveučilišta. *Strategijom 2014. – 2020. Sveučilišta u Rijeci* (u daljnjem tekstu: *Strategija*) (Sveučilište u Rijeci 2014) propisani su ciljevi koji se odnose na dvostruko povećanje broja i kvalitete objavljenih znanstvenih radova na Sveučilištu u odnosu na 2013. godinu, kao i broj objavljenih radova po istraživaču koji se odnosi na prosječno dva rada godišnje objavljena u časopisima indeksiranim u bazi *Scopus* te povećanje kvalitete objavljenih radova s ciljem objavljivanja u časopisima koji su prema *Impact Factoru* ili *Scimago Journal Ranku* svrstani u prvi kvartil. Navedeni ciljevi direktno utječu na cilj Sveučilišta da poboljša svoju poziciju na različitim europskim i svjetskim ljestvicama vrednovanja. Jedna od ljestvica na kojoj je prisutno Sveučilište u Rijeci je *U-Multirank*, koja rangira sveučilišta na temelju širokog raspona faktora učinkovitosti, kroz pet kategorija kvalitete: uspješnost istraživanja i znanstveni ugled, kvalitetu predavanja i učenja, prijenos znanja u gospodarstvu i suradnju s tvrtkama unutar projekata, međunarodnu suradnju i doprinos regionalnoj zajednici. Uloga znanstvenika koji objavljuju istraživanja i radove ključna je za postignuće ciljeva propisanih *Strategijom Sveučilišta*. Svoju ulogu u realizaciji cilja ima *Podružnica Kampus* koja znanstvenicima pruža potporu održavanjem ove radionice.

Objavljivanje znanstvenih informacija u otvorenom pristupu postalo je težište informacijske pismenosti (Špiranec 2015), ali i obaveza znanstvenika prema društvu u kojem i za čiji napredak djeluju. Sveučilište u Rijeci je u siječnju 2019. godine potpisalo deklaraciju *Europska otvorena znanost* kojom čvrsto podupire stav da svi istraživački podaci koji su proizvod znanstvenih aktivnosti financiranih javnim sredstvima moraju imati otvoreni pristup, a da su iznimke od ovog pravila prihvatljive samo u specifičnim slučajevima zaštite osobnih podataka, intelektualnog vlasništva, nacionalne sigurnosti i sl. Radionica ima naglasak na važnosti odabira časopisa koji objavljuju radove autora u otvorenom pristupu jer, osim vidljivosti rada i autora, otvara se mogućnost pravovremenog odjeka rada i istraživačkih podataka u znanstvenoj zajednici, što će naposljetku utjecati i na citiranost rada i prestiž autora. Osim objavljivanja radova u

časopisima, u otvorenom pristupu znanstvenike upoznajemo s mogućnošću pohrane istraživačkih podataka u repozitorij *Dabar* jer ne smiju djelovati kao *otok* već trebaju omogućiti trajnu pohranu i dostupnost procesa i rezultata Sveučilištu i sredi- ni u kojoj djeluju. Slobodan pristup istraživačkim podacima danas postaje sve češći uvjet financijera znanstvenih istraživanja, jer su u skladu s *FAIR principima upravljanja i otvorene znanosti*. *Principi* su važni za sve dionike u procesu upravljanja i pohrane podataka, za istraživače i znanstvenike, programere, informacijske stručnjake, ali i knjižničare (Wilkinson 2016).

Osim što sami nailaze na poteškoće prilikom odabira časopisa, znanstvenici su danas na meti *predatorskih* izdavača upitne kvalitete koji im se obraćaju i pozivaju ih da objave rad u njihovom časopisu. Riječ je o izdavačima časopisima koji zloupotrebljavaju koncept otvorenog pristupa i naplaćuju autorima iznose za objavljivanje, bez postupka recenzije, nudeći im lažne bibliometrijske pokazatelje kako bi ih privukli. Osobito mladi znanstvenici koji žurno žele objaviti rad ponekad nisu dovoljno educirani da procijene vjerodostojnost izdavača na temelju mrežnih stranica koje su često uređene nalik na one renomiranih izdavača. Radionica pruža niz informacija za autore i knjižničare kako prepoznati izdavače koji ne provode kontrolu kvalitete.

Radionica 2: Izmjerimo autora

Znanstvenici su tijekom karijere suočeni s različitim promjenama u zakonima i pravilnicima koji direktno utječu na njihova napredovanja, kao i propisima koje je donijela institucija ili sveučilište gdje su zaposleni. U *Pravilniku nacionalnog vijeća za znanost o uvjetima za izbor u znanstvena zvanja* nailaze na niz obaveza u akademskom radu i često se događa da nisu dovoljno upućeni u propise i terminologiju koja je *Pravilnikom* propisana. Osim samih znanstvenika, i knjižničari se često nalaze u situaciji da zbog pogrešnih podataka u bazama ne mogu izraditi cjelovite i točne analize. Ovom radionicom pružena je potpora autorima i knjižničarima u izradi i ispravnoj interpretaciji bibliometrijskih analiza.

Radionica 3: InCites

*InCites*³ je alat tvrtke *Clarivate* koji je na Sveučilištu u Rijeci dostupan od 2018. godine i služi za izradu bibliometrijskih analiza. Omogućava kvalitetno praćenje i analizu znanstvene produktivnosti

na razini znanstvenika, ustanove, znanstvene discipline, kao i usporedbu kategorija na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Nerijetko nailazimo na populističke naslove i članke u tisku koji navode popise najboljih autora ili sveučilišta što nipošto nije točna tvrdnja jer na umu moramo imati posebnosti i razlike između znanstvenih područja. Alat *InCites* omogućuje izradu analiza i usporedbu unutar područja pri čemu znanstvenike educiramo da provjere koliko su produktivni i citirani u odnosu na kolege, kao i podatak s kojim autorima surađuju. *InCites* omogućuje uvid u metričke pokazatelje o časopisima pa ih upućujemo kako da istraže časopise koji bi bili pogodni za objavljivanje.

Radionica 4: Tko je autor?

Izrađivanje bibliometrijskih potvrda o indeksiranosti i citiranosti radova za potrebe autora ili institucije koje knjižničari izrađuju prema *Pravilniku o napredovanju u znanstvena zvanja* često je mukotrpan proces u koji su utrošeni sati rada i truda. Obaveza izrade tih vrsta analiza, izvještaja i potvrda rezultata je edukacijama koje organizira *Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara*. No, unatoč edukacijama i cjeloživotnom obrazovanju, knjižničari su i dalje suočeni s izazovima koji proizlaze iz ovog područja. Nerijetko se događa da nam knjižničari s Riječkog sveučilišta prilaze s različitim upitima koji su proizašli kao potreba njihove ustanove. Najčešće poteškoće na koje nailaze ne proizlaze iz njihovog neznanja ili nedovoljne edukacije, već iz problematike baza koje pretražuju kako bi izradili određene analize i isporučili točne rezultate.

Pravilnikom o napredovanju u znanstvena zvanja propisana je zastupljenost i citiranost radova u bazama podataka *Web of Science Core Collection* i *Scopus*, pri čemu moramo imati na umu da je riječ o komercijalnim bazama koje sadrže niz pogrešaka koje mogu dovesti do netočnih citatnih analiza ili nepotpunih podataka o zastupljenosti radova nekog autora ili ustanove u časopisima koji se indeksiraju u navedenim bazama. Osim pogrešaka koje se mogu dogoditi prilikom unosa podatka u baze, postoji problem neujednačenosti afilijacija, odnosno navođenja različitih naziva za jednu određenu ustanovu. Problem se očituje kod fakulteta i odjela na Sveučilištu koji su kroz povijest mijenjali nazive, što otežava ili onemogućuje da dođemo do ukupnog rezultata produktivnosti i citiranosti. Nakon što je unutar baza *Web of Science* i *Scopus* uspješno ujednačno navođenje afilijacija pod jedinstveni naziv Sveučilište u Rijeci, Sveučilište je donijelo *Pravilnik o protokolu i uporabi naziva, grba i zastave Sveučilišta u Rijeci* (Sveučilište u Rijeci 2018) radi ujednačavanja naziva institucija, odnosno afilijacija pri objavljivanju znanstvenih radova.

³ *InCites* je bibliometrijski alat koji omogućava kvalitetno praćenje i analizu znanstvene produktivnosti na svim razinama znanstveno-istraživačke djelatnosti, od institucije do pojedinih znanstvenika i istraživača, časopisa, znanstvenog područja/discipline te omogućava usporedbu s drugim znanstvenim organizacijama na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Pretraga po autoru također može biti otežana ukoliko je autor objavljivao radove pod različitim prezimenima, a nije navodio afilijaciju, ili je naveo netočan ili nepotpun naziv. S obzirom na to da je *Pravilnikom* jasno definirano da kao autor, ukoliko nismo prisutni u bazama *Web of Science Core Collection* i *Scopus*, u određenim područjima znanosti ne možemo napredovati, pogreške u bazama mogu negativno utjecati na tijek karijere. U Sveučilišnoj knjižnici Rijeka izrađujemo potvrde o indeksiranosti i citiranosti radova objavljenih u časopisima u kolekciji citatnih indeksa baze *Web of Science Core Collection (WoSCC)* te bibliometrijskim pokazateljima o časopisima u bazi *InCites Journal Citation Reports* te potvrde o indeksiranosti i citiranosti radova objavljenih u časopisima u bazi podataka *Scopus* i bibliometrijskom pokazatelju o časopisima *SCImago Journal Rank (SJR)*. Izrađujući potvrde za znanstveno-nastavno osoblje Sveučilišta uočili smo velik broj pogrešaka unutar navedenih baza, što dodatno otežava njihovo pretraživanje i dobivanje točnih rezultata. Zadaća znanstvenika bi trebala biti da se redovito informiraju na mrežnim stranicama baza i provjere jesu li podaci o indeksiranosti njihovih radova ispravni i potpuni jer to direktno utječe na točnost bibliometrijskih analiza i izradu potvrda. Osim što utječe izravno na pojedinog znanstvenika, odražava se na produktivnost i vidljivost Sveučilišta. Osim obveze navođenja afilijacija prilikom objavljivanja radova, znanstvenici imaju obvezu kreiranja jedinstvenih identifikatora autora *ORCID* i *ResearcherID* te njihovo povezivanje s radovima. Cilj radionice je upoznati znanstvenike s obavezama koje su dužni prema Sveučilištu i pomoći im u njihovoj realizaciji na način da izrade jedinstvene identifikatore i povežu radove. Starijim znanstvenicima koji u dugogodišnjoj karijeri imaju velik broj radova naročito je potrebna pomoć prilikom izrade identifikatora i povezivanja velike količine podataka, što iziskuje informacijsko znanje, kako bi prilikom tih radnji utrošili što manje vremena.

Radionica 5: Mendeley

Radionica *Mendeley* je tijekom proteklih godina bila vrlo posjećena od strane studenata i nastavnika jer je riječ o akademskoj društvenoj mreži koja, osim vidljivosti i povezanosti korisnika mreže, omogućuje pohranu sadržaja u virtualnu osobnu knjižnicu. Korisnici samostalno organiziraju izgled knjižnice, pohranjuju referencije i cjelovite dokumente u *PDF* formatu. Program nudi velik izbor citatnih stilova i mogućnost izrade bibliografije u nekoliko koraka što je današnjim znanstvenicima privlačno jer veći dio vremena mogu iskoristiti na istraživanje i pisanje rada, dok bibliografiju koja oduzima vrijeme izrade na jednostavan i brz način uz pomoć programa. *Mendeley* je akademska mreža koja omogućuje povezanost, komunikaciju i suradnju na nacionalnoj

i svjetskoj razini. Na radionici polaznici instaliraju program i izrade korisnički račun, upoznaju se sa sučeljem programa i kreiraju vlastitu virtualnu knjižnicu unutar koje organiziraju dokumente. Uče koristiti *Mendeley PDF* preglednik za uređivanje dokumenata i ostale funkcionalnosti koje program omogućuje.

Zaključak

Pokretanjem projekta *BiblioLab* pronalazimo odgovor na pitanje: Koja je pozicija knjižnice danas, u digitalnoj sferi, u vremenu naglog i brzog tehnološkog i komunikacijskog napretka? Koja je to pozicija na kojoj knjižnica može suvereno stajati, s koje se može obraćati svojim korisnicima, a da i dalje bude potrebna, aktualna i nudi ono što je korisnicima uistinu potrebno?

Iskustvo Podružnice Kampus, kao i Sveučilišne knjižnice Rijeka, pokazuje da su aktivno praćenje *Strategije* Sveučilišta te aktivnosti kojima se podupiru strateški ciljevi i edukacija znanstveno-nastavnog osoblja u cilju povećanja znanstvene produkcije pozicija na kojoj Knjižnica uspješno egzistira kao suvereni dionik u aktivnostima Sveučilišta te svojim programima aktivno sudjeluje u povećanju vidljivosti i prilagođava svoje usluge zahtjevima i potrebama ciljane skupine korisnika.

Literatura

- Macan, Bojan, i Jelka Petrak. 2015. "Bibliometrijski pokazatelji za procjenu kvalitete znanstvenih časopisa" U *Hrvatski znanstveni časopisi: Iskustva gledišta mogućnosti*, uredila Ivana Hebrang Grgić, 37–53. Zagreb: Školska knjiga.
- Nacionalno vijeće za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj. 2017. "Pravilnik o uvjetima za izbor u znanstvena zvanja" *Narodne novine* 28/2017. <http://www.ttf.unizg.hr/sadržaj/files/Pravilnik%20o%20uvjetima%20za%20izbor%20u%20znanstvena%20zvanja%202017.pdf>. Datum pristupa: 10. 9. 2019.
- Sveučilište u Rijeci. 2018. *Pravilnik o protokolu i uporabi naziva, grba i zastave Sveučilišta u Rijeci (pročišćeni tekst)*. https://rektor.uniri.hr/files/staticki_dio/propisi_i_dokumenti/Pravilnik_o_protokolu_i_uporabi_naziva_grba_i_zastave_Sveucilista_u_Rijeci_procisceni_tekst_5_lipnja_2018.pdf. Datum pristupa: 7. 9. 2018.
- Špiranec, Sonja. 2015. "Informacijska pismenost kao oslonac znanstvene komunikacije: Argumentacijski i promijenjeni okvir" U *Hrvatski znanstveni časopisi: Iskustva gledišta mogućnosti*, uredila Ivana Hebrang Grgić, 147–158. Zagreb: Školska knjiga.
- Šušanj, Zoran, ur. 2014. *Strategija 2014–2020*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci. https://uniri.hr/wp-content/uploads/2019/03/Strategija_UNIRI_2014_2020_HR.pdf. Datum pristupa: 16. 9. 2019.
- Wilkinson, Mark D. et al. 2016. "The FAIR Guiding Principles for scientific data management and stewardship" *Scientific Data* 3: 160018.

PROJECT BIBLIOLAB OF UNIVERSITY LIBRARY RIJEKA - UNIVERSITY CAMPUS DIVISION

Abstract

With the development of digital technologies and information tools, the role of modern University libraries and Libraries within the University in conducting information literacy education has become indispensable among the student and teaching population. Libraries in accordance with user needs and interests are developing educational content and conducting information literacy workshops. Quantitative methods of evaluating scholars based on bibliometric analysis in citation databases, as well as evaluating and ranking Universities on world rankings, are topics that have not bypassed the business of University and higher education libraries and as such need to be adapted and included in the information literacy education program. The aim of this paper is to illustrate with the example of the BiblioLab project of Campus division of the University Library of Rijeka, how a University or higher education library can participate in supporting the use of digital content and modern information tools, in order to increase scientific productivity, visibility and impact of scientific work, scientists and institutions. In addition to a brief description of the workshops, the paper will outline the reasons for selecting topics and the realization of each individual workshop.

Keywords: BiblioLab, Campus division, University of Rijeka, information literacy, user education, higher education, bibliometric research, scientific productivity, university ranking